

L'havanera

La cançó tradicional és la que passa de pares a fills, de generació en generació. Parlen de temes diversos: oficis, amor, guerra, festes, humor i per acompanyar-les, es fan servir instruments com la simbomba, l'ampolla d'anís o el nunut, i estris com una paella, un didal, una cullera o tapes d'olla a més a més de la guitarra com a instrument de corda principal.

Un tipus de cançó popular és l'havanera. L'**Havanera** és un gènere musical dels denominats "d'anada i tornada". Té el seu origen durant el segle XIX quan els "indianos", mariners i emigrants retornats de Cuba cantaven amb nostàlgia records d'aquella terra. Generalment s'interpretava a les tavernes.

Musicalment té el seu origen en un ritme de procedència anglesa al què s'afegeixen influències del Carib. Durant molts anys es va anomenar "contradansa", "americana" o "tango americà". En la seva versió més pura s'interpreta a capella, encara que en l'actualitat és habitual acompanyar-la amb guitarres o llaüts. Estan escrites en compàs de dos per quatre i el seu tempo lent. Les lletres de les havaneres generalment parlen de l'enyorança del país llunyà, d'amors impossibles o de la vida marinera.

Va tenir gran difusió a principi del segle XX mitjançant la sarsuela i el teatre musical, i molts autors clàssics en varen fer ús per a les seves obres. Aquest gènere, que en el moment del seu naixement es va escampar gràcies a la comunicació oral, es retroba amb força avui en las cantades estiuenques i les trobades anuals de cantaires.

"*El meu avi*" és l'havanera catalana més coneguda i cantada. Fou composta per Josep Lluís Ortega Monasterio el 1968 i homenatja els soldats morts en la guerra de Cuba. La lletra de la cançó fa referència a un vaixell de guerra, el Montserrat conegut popularment com El Català, que va trencar diverses vegades el bloqueig de la marina nord-americana a l'illa de Cuba, fins que va ser enfonsat l'any 1898. Hi haurien mort el nostramo (patró), el timoner i catorze mariners, tots de Calella de Palafrugell.

El meu avi va anar a Cuba
a bordo del "Català"
el millor *barco* de guerra
de la flota d'ultramar.
El timoner i el nostramo
i catorze mariners
eren nascuts a Calella
de Palafrugell.

Quan el "Català" sortia a la mar
els nois de Calella
feien un cremat
mans a la guitarra solien cantar:
Visca Catalunya! Visca el "Català"!

Arribaren temps de guerres
de perfídies i traïcions
i en el mar de les Antilles
retronaren els canons.
I els mariners de Calella
-el meu avi enmig de tots-
varen morir a coberta,
al peu del canó.

Quan el "Català" sortia a la mar
cridava el meu avi:
Apa, nois, que és tard!
però els valents de bordo
no varen tornar,

tingueren la culpa els americans.

Encara que la lletra és una creació literària, el contingut es basa en els records reals de l'avi de l'autor, un coronel retirat, que visqué la guerra personalment. L'obra s'inspira en el capità Manuel Deschamps Martínez (La Corunya 1853 - Canet de Mar 1923), descendent de

Data actualització: juny 2018

catalans, que juntament amb el masnoví Salvador Maristany i Sensat va comandar el vapor Montserrat

En moltes ocasions la música popular ha estat font d'inspiració pels compositors de música clàssica. L'havanera també ha entrat a formar part d'aquest gènere musical, de la mà de compositors com Villa-Lobos, Fauré, Saint-Saëns, Albéniz, etc. Un dels exemples més interessants el trobaríem a l'òpera del compositor Georges Bizet, *Carmen*, on la protagonista ens explica com viu l'amor:

« L'amour est un oiseau rebelle
que nul ne peut apprivoiser
et c'est bien en vain qu'on l'appelle
s'il lui convient de refuser

[...]

L'amour est enfant de Bohême
Il n'a jamais jamais connu de loi
Si tu ne m'aimes pas je t'aime
si je t'aime prends garde à toi. »

« L'amor és un ocell silvestre
que ningú no pot domesticar
i és completament en va cridar-lo
si li convé de refusar-nos

[...]

L'amor és un infant gitano
que mai no ha conegut cap llei
Si tu no m'estimes, jo t'estimo
Si jo t'estimo, vés amb compte. »

TASQUES A REALITZAR

Activitat 1

Mira el vídeo del programa “No me la puc treure del cap” de TV3 (és el següent link <http://www.tv3.cat/videos/3317950/El-meu-avi>) sobre la coneguda havanera “El meu avi” i contesta a les següents preguntes:

1. Qui és l'autor de la cançó? Què en sabem del compositor?
2. Per què s'anomena havanera?
3. Què identifica musicalment una havanera?
4. Qui eren els “indians”?
5. Quina relació té l'havanera amb Catalunya?
6. La composició va tenir problemes amb la censura franquista? Per què?

Activitat 2

Escolta l'audició de l'*Havanera* de l'òpera Carmen (següent link <https://www.youtube.com/watch?v=K2snTkaD64U>) cantada per Elina Garanca i respon a les següents preguntes:

1. En quina música es va inspirar Bizet per la seva composició?
2. Per quin tipus de veu femenina està escrita la composició?
3. Quin és l'argument de l'òpera? En quin text es va inspirar?
4. Qui és Carmen? Què significa el que està dient?
5. Quines característiques musicals podem observar? En quin període musical al situaries?

Activitat 3

Escolta l'audició de les “Habaneras de Cádiz” interpretada per la Sílvia Pérez Cruz (següent link <https://www.youtube.com/watch?v=qDjJc-MjY3M>) i respon a les següents preguntes:

1. Qui és Sílvia Pérez Cruz? Quina relació té amb aquest gènere musical?
2. Quines és l'argument d'aquesta havanera?
3. Quines imatges poètiques utilitza per comparar Cadis i l'Havana?

4. Fes una cerca sobre aquesta artista. Quin tipus de música fa? Quina ha estat la seva evolució musical?
5. Escolta una altra peça de l'artista. Explica la temàtica de la cançó, l'estil musical, els instruments que hi apareixen.

Activitat 4

1. Quina versió de les escoltades t'ha agradat més? Per què?
2. Què tenen en comú les versions de Bizet i de la Sílvia Pérez Cruz?

A part d'aquesta activitat d'ampliació s'haurà de presentar:

a) Un resum dels períodes històrics estudiats durant el curs 2017-18:

- Època medieval
- Renaixement
- Barroc
- Classicisme
- Romanticisme
- Nacionalisme
- Impressionisme

b) De cada època treballada s'ha de buscar la biografia d'un compositor significatiu, indicant:

1. Any de naixement i mort i lloc.
2. Característiques principals del seu estil.
3. Relació entre la seva biografia i la seva música.
4. Citar cinc obres importants.

NOTA: És una condició indispensable per poder realitzar l'examen extraordinari de setembre entregar totes les activitats d'estiu proposades, que també seran avaluades. Si no es presenta aquest treball, l'assignatura de música queda suspesa.